

25-Sentyabr, 2026-yil

UDK: 339.564:004(575.1)

O‘ZBEKISTON AXBOROT VA KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARI XIZMATLARI EKSPORTINING DINAMIKASI VA TARKIBIY TAHLILI

Xudayberganov Zoxidjon Djurakulovich

Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti mustaqil tadqiqotchisi

+998993103090

xudayberganov@janubiy.uztelecom.uz

Annotatsiya. Maqolada O‘zbekiston axborot va kommunikatsiya texnologiyalari xizmatlari eksportining 2010-2025-yillardagi dinamikasi rasmiy statistik ma’lumotlar asosida beshta segment kesimida tahlil qilingan. Tadqiqot natijasida eksport tuzilmasida tub o‘zgarish qayd etildi: telekommunikatsiya xizmatlarining ulushi 2015-yildagi 97,1 foizdan 2025-yilda 16,2 foizgacha qisqargan, kompyuter va axborot xizmatlari ulushi esa 2,9 foizdan 83,8 foizgacha o‘sgan. Kesishuv nuqtasi 2023-yilga to‘g‘ri keladi va u ichki bozordagi analogik siljishdan bir yil oldin yuz bergan – bu tarkibiy o‘zgarishning tashqi talab hisobiga boshlanganini bildiradi.

Kalit so‘zlar: AKT xizmatlari eksporti, tarkibiy siljish, kompyuter dasturlash xizmatlari, telekommunikatsiya eksporti, global qiymat zanjiri, eksport diversifikatsiyasi, O‘zbekiston.

Аннотация. В статье на основе официальных статистических данных проанализирована динамика экспорта услуг ИКТ Узбекистана за 2010-2025 годы в разрезе пяти сегментов. Зафиксировано коренное изменение структуры экспорта: доля телекоммуникационных услуг сократилась с 97,1 % в 2015 году до 16,2 % в 2025 году, тогда как доля компьютерных и информационных услуг выросла с 2,9 % до 83,8 %. Точка пересечения приходится на 2023 год – на год раньше аналогичного сдвига на внутреннем рынке, что свидетельствует о том, что структурное изменение началось за счёт внешнего спроса.

Ключевые слова: экспорт услуг ИКТ, структурный сдвиг, услуги компьютерного программирования, экспорт телекоммуникаций, глобальная цепочка стоимости, диверсификация экспорта, Узбекистан.

Abstract. The article analyses the dynamics of Uzbekistan's ICT services exports for 2010-2025 across five segments using official statistical data. A fundamental change in export structure is documented: the share of telecommunication services fell from 97.1 % in 2015 to 16.2 % in 2025, while computer and information services rose from 2.9 % to 83.8 %.

Key words: ICT services export, structural shift, computer programming services, telecommunications export, global value chain, export diversification, Uzbekistan.

25-Sentyabr, 2026-yil

Eksport ko‘rsatkichlari axborot xizmatlari sohasining raqobatbardoshligini baholashda alohida ahamiyatga ega. Ichki bozorda korxona mahalliy sharoit, ma‘muriy aloqalar yoki til omili hisobiga ustunlikka ega bo‘lishi mumkin. Tashqi bozorda esa bunday himoya vositalari ishlaymaydi: buyurtmachi bir necha mamlakat takliflarini qiyoslaydi va faqat narx, sifat hamda muddat bo‘yicha tanlov qiladi.

Shu sababli eksport hajmi va uning tuzilmasi sohaning haqiqiy raqobat salohiyatini ichki bozor ko‘rsatkichlaridan aniqroq aks ettiradi. Oldingi tadqiqotda asoslanganidek, intellektual segment global bozorda faoliyat yuritadi va uning uchun ichki bozordagi ulush tahliliy ma’noga ega emas.

Ayni paytda eksport ko‘rsatkichini yalpi holda tahlil qilish yetarli emas. Axborot va kommunikatsiya texnologiyalari xizmatlari eksporti statistikada beshta mustaqil pozitsiyaga ajratiladi va ular qo‘shilgan qiymat darajasi hamda raqobat mexanizmi bo‘yicha keskin farqlanadi. Telekommunikatsiya xizmatlari eksporti asosan tranzit va xalqaro aloqa xizmatlaridan iborat bo‘lib, u infratuzilmaga tayanadi; kompyuter dasturlash xizmatlari esa intellektual mehnat natijasidir.

Eksportning segmentlar kesimidagi to‘liq dinamikasi 1-jadvalda keltirilgan.

1-jadval

AKT xizmatlari eksportining segmentlar kesimidagi dinamikasi, ming AQSH dollari

Yil	Telekom- munkatsiya	Kompyuter dasturlash	Boshqa kompyuter xizmatlari	Boshqa axborot xizmatlari	Agentlik xizmatlari	Jami eksport	Telekom. ulushi, %
2010	69 356,9	0,0	1 161,5	1 910,0	0,0	72428,4	95,8
2011	130 749,4	0,0	459,6	4 114,1	0,0	135323,1	96,6
2012	216 079,2	0,0	1 958,5	5 508,7	0,0	223546,4	96,7
2013	198 238,1	0,0	2 273,7	3 767,6	0,0	204279,4	97,0
2014	197 870,3	0,0	3 165,4	2 782,5	0,0	203818,2	97,1
2015	152 338,5	0,0	2 563,0	1 987,1	0,0	156888,6	97,1
2016	141 112,9	0,0	4 504,8	1 884,8	0,0	147502,5	95,7
2017	143 168,7	0,0	5 623,4	1 858,0	0,0	150650,1	95,0
2018	150 592,7	806,1	6 229,2	2 057,3	0,0	159685,3	94,3
2019	156 677,1	701,0	8 044,2	1 988,8	85,3	167496,4	93,5
2020	151 749,6	5 798,6	8 313,6	3 648,9	0,0	169510,7	89,5
2021	156 156,3	4 778,2	7 539,1	12 265,7	0,0	180739,3	86,4
2022	180 491,3	56 426,5	40 495,4	28 385,0	0,0	305798,2	59,0
2023	194 039,4	157 774,3	98 547,0	88 323,1	1 697,6	540381,4	35,9
2024	181 622,9	261 451,6	60 341,3	136 813,2	572,0	640801,0	28,3
2025	180 336,6	501 052,9	154 626,2	271 867,1	3 291,6	1111174,4	16,2

Jadval ma’lumotlarining tahlili bir necha qatlamli natija beradi. Birinchi va eng muhim natija so‘nggi ustunda qayd etilgan: telekommunikatsiya xizmatlarining ulushi 2014-2015-yillardagi 97,1 foizdan 2025-yilda 16,2 foizgacha qisqargan. Bu o‘n yil ichida eksport tuzilmasining butunlay almashganini bildiradi.

Ikkinchi natija kompyuter dasturlash xizmatlari qatoriga tegishli. 2017-yilgacha ushbu pozitsiya bo‘yicha eksport umuman qayd etilmagan – qiymat nolga teng. Birinchi ko‘rsatkich 2018-yilda paydo bo‘lgan va u 806,1 ming dollarni tashkil etgan. 2025-yilga kelib esa hajm

25-Sentyabr, 2026-yil

501052,9 ming dollarga yetdi. Ya’ni segment yetti yil ichida noldan eksportning eng yirik pozitsiyasiga aylandi.

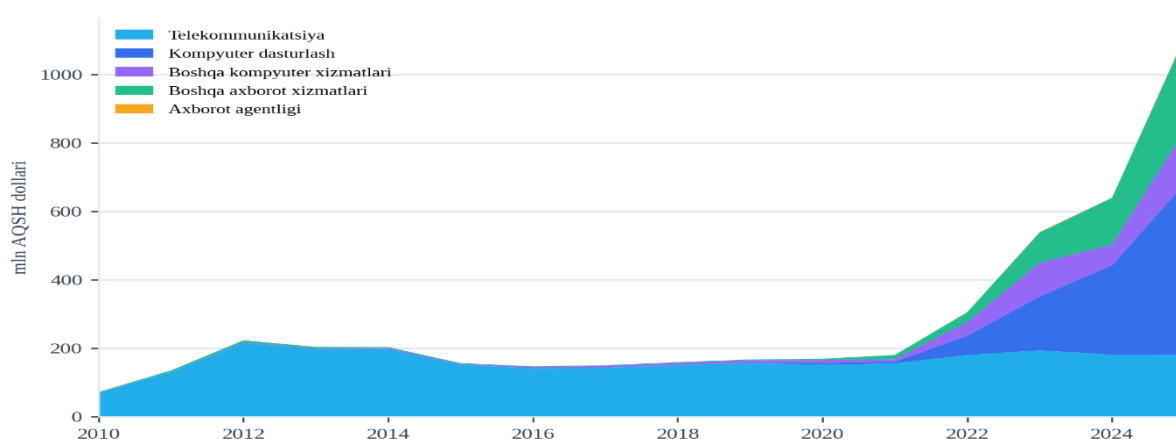
Uchinchi natija telekommunikatsiya eksportining o‘z dinamikasi bilan bog‘liq va u alohida e’tiborni talab qiladi. Ushbu pozitsiya bo‘yicha eng yuqori ko‘rsatkich 2012-yilda qayd etilgan – 216079,2 ming dollar. 2025-yilda esa hajm 180336,6 ming dollarni tashkil etadi, ya’ni eng yuqori nuqtaning 83,5 foizi. Boshqacha aytganda, telekommunikatsiya eksporti o‘n uch yil davomida o‘z rekord darajasiga qaytmagan.

Ushbu holat muhim xulosaga olib keladi: eksport tuzilmasidagi o‘zgarish telekommunikatsiya segmentining o‘shishdan to‘xtashi va yangi segmentning jadal rivojlanishi natijasida yuz bergan. Agar ikkala segment ham o‘sganda edi, ulushlar ancha sekin o‘zgargan bo‘lardi. Demak siljish nafaqat yangi imkoniyatlar, balki eski modelning imkoniyat chegarasiga yetgani bilan ham izohlanadi.

To‘rtinchi natija umumiy hajmga tegishli. Eksport 2015-yildagi 156888,6 ming dollardan 2025-yilda 1111174,4 ming dollargacha, ya’ni 7,08 barobarga oshgan; o‘rtacha yillik o‘shish 21,6 foizni tashkil etadi. Ayni paytda o‘shishning asosiy qismi so‘nggi to‘rt yilga to‘g‘ri keladi: 2010-2021-yillarda eksport atigi 2,5 barobarga oshgan bo‘lsa, 2021-2025-yillarda 6,1 barobarga ko‘paygan.

Diagramma tarkibiy o‘zgarishning vizual ifodasini beradi. 2010-2021-yillarda maydonning deyarli butun qismini ochiq rangdagi telekommunikatsiya segmenti egallaydi; qolgan segmentlar ko‘zga tashlanmas ingichka qatlam shaklida ko‘rinadi. 2022-yildan boshlab manzara keskin o‘zgaradi va to‘q rangdagi segmentlar tez kengayadi.

Diagrammaning muhim jihati – umumiy maydonning kengayish shakli. 2010-2021-yillarda maydon deyarli o‘zgarmagan, ya’ni eksport hajmi turg‘un holatda bo‘lgan. Keyingi to‘rt yilda esa u bir necha barobar kengaygan. Bu shuni bildiradiki, yangi segmentning rivojlanishi eski segment hisobiga emas, qo‘shimcha hajm yaratish hisobiga yuz bergan.

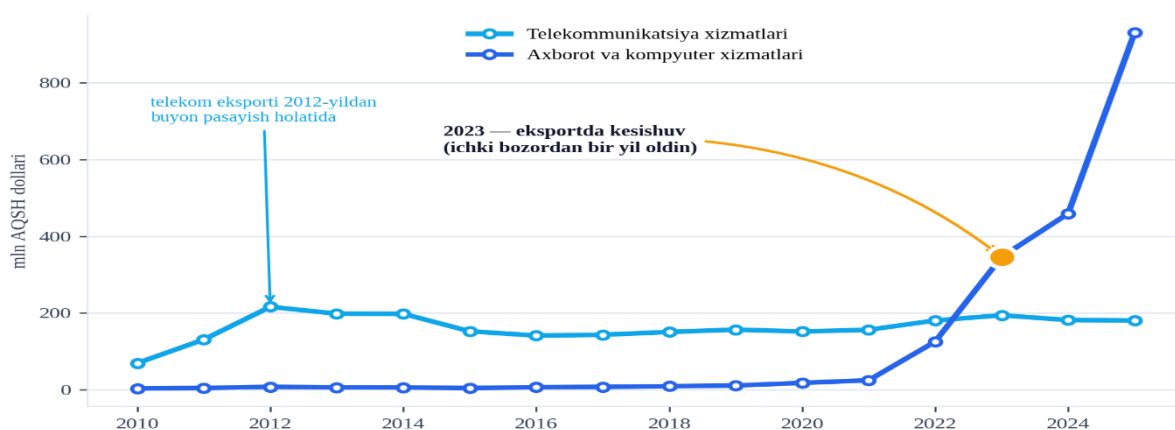

1-rasm. AKT xizmatlari eksportining segmentlar kesimidagi tuzilmasi, 2010–2025-yillar

Ushbu kuzatuv iqtisodiy jihatdan muhim: agar yangi segment eskisining o‘rnini egallaganda edi, umumiy eksport hajmi o‘zgarmas qolgan bo‘lardi va bu resurslarning qayta taqsimlanishi sifatida talqin qilinardi. Amalda esa yangi qiymat yaratilgan – bu sohaning haqiqiy o‘shishidan dalolat beradi.

25-Sentyabr, 2026-yil

Ikki asosiy blok o‘rtasidagi nisbatning o‘zgarishi 2-rasmda batafsil ko‘rsatilgan.

2-rasm. Telekommunikatsiya va axborot-kompyuter xizmatlari eksportining dinamikasi hamda kesishuv nuqtasi

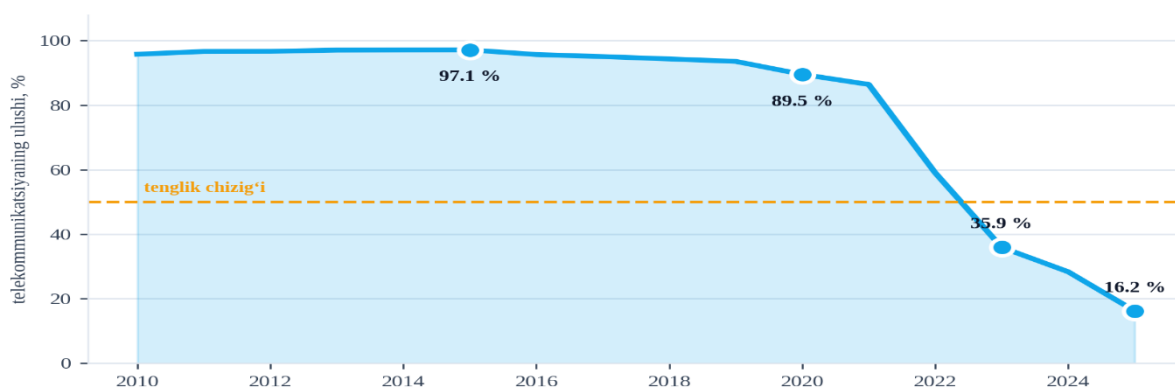
Grafik tahlili tadqiqotning markaziy topilmasini ochib beradi: eksportda kesishuv nuqtasi 2023-yilga to‘g‘ri keladi. Oldingi tadqiqotda ichki bozorda xuddi shunday kesishuv 2024-yilda yuz bergani aniqlangan edi. Ya’ni eksport bozorida tarkibiy siljish ichki bozordan bir yil oldin sodir bo‘lgan.

Ushbu bir yillik farq tasodifiy emas va u muhim iqtisodiy mazmunga ega. U tarkibiy o‘zgarishning tashqi talab hisobiga boshlanganini ko‘rsatadi: mahalliy kompaniyalar avval xorijiy buyurtmachilarga xizmat ko‘rsatishni boshlagan, ichki bozordagi o‘rish esa keyinroq kelgan. Bu rivojlanayotgan mamlakatlarning dasturiy ta’minot sanoati uchun tipik traektoriya bo‘lib, u adabiyotda eksportga yo‘naltirilgan model sifatida tavsiflanadi.

Grafikda telekommunikatsiya chizig‘ining shakli ham diqqatga sazovor. 2012-yildagi eng yuqori nuqtadan keyin chiziq pasaygan, so‘ngra 140-195 mln dollar oralig‘ida barqarorlashgan. So‘nggi uch yilda esa yana pasayish tendensiyasi kuzatilmoqda: 194,0 dan 180,3 mln dollargacha. Bu segmentning global bozordagi pozitsiyasi zaiflashayotganini bildiradi.

Axborot va kompyuter xizmatlari chizig‘i esa 2021-yildan keyin deyarli vertikal ko‘tarilgan. Bunday traektoriya barqaror o‘rish emas, portlashli rivojlanish shakliga xos. Uni prognozlashda ehtiyotkorlik zarur: bunday sur‘at uzoq muddat davom eta olmaydi va u albatta sekinlashadi.

Telekommunikatsiya segmenti ulushining qisqarish dinamikasi 3-rasmda keltirilgan.

25-Sentyabr, 2026-yil

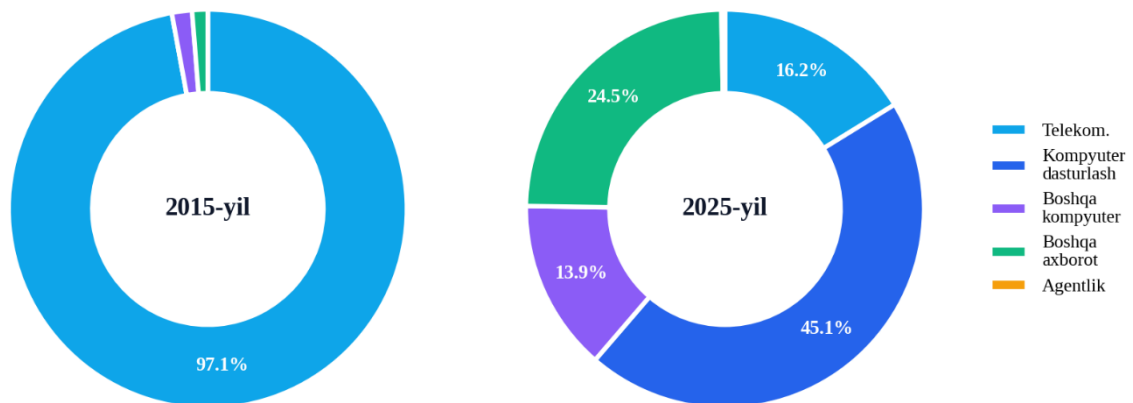
3-rasm. Telekommunikatsiya xizmatlarining AKT eksportidagi ulushi dinamikasi, %

Diagramma qisqarish jarayonining uch bosqichli xarakterini ochib beradi. Birinchi bosqichda (2010-2019) ulush 95,8 dan 93,5 foizgacha, ya’ni juda sekin pasaygan – o’n yilda atigi ikki foizli punkt. Ikkinchi bosqichda (2020-2021) tezlashuv boshlangan va ulush 86,4 foizgacha tushgan. Uchinchi bosqichda (2022-2025) esa qulash yuz bergan: 59,0 dan 16,2 foizgacha.

Bosqichlarning davomiyligi qisqarib borishi va o’zgarish tezligining oshishi texnologik o’tishlarga xos S-shaklidagi traektoriyaga mos keladi. Ushbu mantiqqa ko’ra, keyingi bosqichda o’zgarish sur’ati sekinlashishi va ulush muayyan darajada barqarorlashishi kutiladi – telekommunikatsiya eksporti butunlay yo’qolmaydi, chunki u infratuzilmaviy funktsiyani bajaradi.

Diagrammadan kelib chiqadigan amaliy xulosa quyidagicha: soha bo’yicha eksport siyosati va maqsadli ko’rsatkichlar tizimi tubdan qayta ko’rib chiqilishi lozim. O’n yil oldin eksportning to’qson besh foizidan ortig’i infratuzilmaviy xizmatlarga to’g’ri kelgan va ular tarif hamda tarmoq siyosati orqali boshqarilgan. Bugungi kunda esa eksportning sakson foizdan ortig’i intellektual xizmatlar bo’lib, ular butunlay boshqa vositalar orqali qo’llab-quvvatlanadi.

Eksport tuzilmasining ikki vaqt kesimidagi qiyosi 4-rasmda keltirilgan.

4-rasm. AKT xizmatlari eksporti tuzilmasining 2015 va 2025-yillardagi qiyosi

Diversifikatsiya darajasini baholash uchun tuzilmaviy konsentratsiyani qiyoslash foydali. 2015-yilda bitta segment eksportning 97,1 foizini bergan, ya’ni tuzilma o’ta konsentrlangan bo’lgan. 2025-yilda esa eng yirik segmentning ulushi 45,1 foizni tashkil etadi va yana ikkita segment yigirma foizdan ortiq ulushga ega. Bu tashqi zarbalarga chidamlilikni sezilarli oshiradi: bitta yo’nalishdagi talab pasayishi endi butun eksportni izdan chiqarmaydi.

Ayni paytda diversifikatsiyaning cheklovini ham qayd etish lozim. Uchala yetakchi segment ham bir xil resursga – malakali kadrlarga – tayanadi va bir xil global bozorda faoliyat yuritadi. Shu sababli mahsulot bo’yicha diversifikatsiya mavjud bo’lsa-da, resurs va bozor

25-Sentyabr, 2026-yil

bo‘yicha diversifikatsiya cheklangan. Kadrlar bozoridagi keskinlashuv yoki global talabning umumiy pasayishi barcha segmentlarga bir vaqtda ta’sir ko‘rsatadi.

Xulosa va takliflar

Birinchidan, 2010-2025-yillar tahlili O‘zbekiston AKT xizmatlari eksporti tuzilmasida tub o‘zgarish yuz berganini aniqladi. Telekommunikatsiya xizmatlarining ulushi 97,1 foizdan 16,2 foizgacha qisqargan, axborot va kompyuter xizmatlari ulushi esa 2,9 foizdan 83,8 foizgacha o‘sgan.

Ikkinchidan, kesishuv nuqtasi 2023-yilga to‘g‘ri keladi va u ichki bozordagi analogik siljishdan bir yil oldin yuz bergan. Bu tarkibiy o‘zgarishning tashqi talab hisobiga boshlanganini va mamlakatning eksportga yo‘naltirilgan model bo‘yicha rivojlanayotganini ko‘rsatadi.

Uchinchidan, telekommunikatsiya eksporti 2012-yildagi eng yuqori nuqtaga o‘n uch yil davomida qaytmagan va 2025-yilda uning 83,5 foizi darajasida qolgan. Demak tarkibiy siljish nafaqat yangi imkoniyatlar, balki eski modelning imkoniyat chegarasiga yetgani bilan ham izohlanadi.

To‘rtinchidan, o‘n yillik davrdagi mutlaq o‘rishning 97,1 foizi axborot va kompyuter xizmatlari hisobiga shakllangan. Yangi segmentlarning rivojlanishi eski segment hisobiga emas, qo‘shimcha qiymat yaratish hisobiga yuz bergan – bu sohaning haqiqiy o‘rishidan dalolat beradi.

Beshinchidan, eksport tuzilmasi diversifikatsiyalangan: eng yirik segmentning ulushi 97,1 foizdan 45,1 foizgacha qisqargan. Ayni paytda diversifikatsiya mahsulot bo‘yicha amalga oshgan, resurs va bozor bo‘yicha esa cheklangan – barcha yetakchi segmentlar bir xil kadrlar bazasiga tayanadi.

Oltinchidan, so‘nggi davrdagi 38,0 foizlik o‘rtacha yillik o‘rish uzoq muddat saqlanmaydi. Prognozlashda butun davr o‘rtachasi yoki sekinlashuv nazarda tutilgan ssenariylardan foydalanish maqsadga muvofiq.

Keyingi tadqiqotda axborot xizmatlari bozorining hududiy differentsiatsiyasi tahlil qilinadi va sohaning hududlar kesimidagi rivojlanish nomutanosibligi baholanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Manual on Statistics of International Trade in Services 2010 (MSITS 2010). – New York: United Nations, Eurostat, IMF, OECD, UNCTAD, UNWTO, WTO, 2011. – 200 p.
2. Arora A., Gambardella A. The globalization of the software industry: Perspectives and opportunities for developed and developing countries // Innovation Policy and the Economy. – 2005. – Vol. 5. – P. 1-32.
3. Gereffi G., Humphrey J., Sturgeon T. The governance of global value chains // Review of International Political Economy. – 2005. – Vol. 12, No. 1. – P. 78–104.
4. Digital Economy Report: Value Creation and Capture — Implications for Developing Countries. – Geneva: UNCTAD, 2019. – 194 p.

25-Sentyabr, 2026-yil

5. Baldwin R. The Great Convergence: Information Technology and the New Globalization. – Cambridge, MA: Harvard University Press, 2016. – 344 p.
6. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. AKT xizmatlari eksporti (1.08.02.0022). – URL: <https://stat.uz> (murojaat sanasi: 09.09.2026).
7. Balance of Payments and International Investment Position Manual. 6th ed. – Washington: International Monetary Fund, 2009. – 371 p.